

Zinnebeeld?

Een bovenlicht aan de Blauwe Torenstraat in Lochem

dr. Everhard Jans

Bij het verkennen van oud-Lochem wat bouwhistorie en monumentenzorg betreft, stootte ik aan de Blauwe Torenstraat 7 op een prachtig houten bovenlicht.

Het kan zijn dat drs. CeesJan Frank het ook al beschreven heeft: er bevindt zich namelijk een groenwit Monumentenzorgschildje op de pui, een datering in de vroege negentiende eeuw lijkt mij plausibel. Het kan Lodewijk XVI-stijl of Empire zijn, maar Biedermeier (rond 1835) is stilistisch ook mogelijk. Een begaafde timmerman uit het stadje Lochem zal het destijds vervaardigd hebben. Misschien was hij leerling van een plaatselijke tekenschool. In de Gelderse Achterhoek was er vaak sprake van stijlvertraging, vergeleken met het westen.

Vormgeving en ornamentiek

Centraal is toegepast een festoen of draperie met fraaie symmetrische plooiwal, opgehangen aan spiegelbeeldige acanthusranken. Daardoor is het middenvlak vrijgelaten, waardoor er door het ovale glas veel licht in de achterliggende ruimte viel. Evenals de houten deur is het bovenlicht standgroen geschilderd. De deur is wat jonger, maar wel in passende stijl. In het omstreden boek “Zinnebeelden in Nederland” is een verwant bovenlicht uit Oosterwolde bij Oldebroek afgebeeld (p. 48). Ook hier een symmetrische draperie, opgehangen aan twee ranken. De in beide bovenlichten voorkomende ranken zijn wellicht bedoeld als levensboom (als symbool voor man en vrouw, maar ook van Jezus Christus). Vormgeving en belijning zijn hier wat strakker, in de stijl van de vroege negentiende eeuw

Historie

De bewoner van het pand aan de Blauwe Torenstraat, kunstschilder Toon Klaver, vertelde mij dat huisschilder Herman Langeveld hier na 1945 woonde. Er hebben sindsdien kleine verbouwingen plaatsgevonden. Over de historie is weinig bekend. Het dak aan de achterzijde (zadeldak, evenwijdig aan de straat) liep aan de achterzijde laag af.

Achtergronden bij “Zinnebeelden in Nederland”

Tijdens de Duitse bezetting (1940-1945) kwamen er onder invloed van de Nazi's heem- en volkskundigen aan de macht, die iedere krul aan een gevel of melkbus wensten te zien als oer- Germaanse (Arische) zinnebeelden. Het bovengenoemde platenboek “Zin-

bovenlicht Blauwe Torenstraat 7, Lochem, foto auteur, 2007

bovenlicht in Oosterwolde bij Oldebroek (Veluwe). Illustratie uit: “Zinnebeelden in Nederland”, p. 48.

nebeelden in Nederland” werd samengesteld door de foute landbouwingenieurs W.F. van Heemskerck Duker en H.J. van Houten (landbouwarchitect) voor de Volksche Werkgemeenschap en uitgeverij “Hamer” in Den Haag, rond 1943. Zij grepen hun kans om allerlei versieringen een tendentieuze draai te geven. De inhoudsopgave spreekt boekdelen: “Runen en huismerken, Zonnesymbolen, de Odal in verschillende vormen, de Levensboom, Bloemen Manrune, Het Hart, Ruit- en Ingrune, Paarden, Ruiters en het Saksische stamsymbool, Zwanen- en vogelzinnebeelden”. Zonder enige zelfkritiek werd een bloed- en bodemproza ontwikkeld waar we heden ten dage niets mee kunnen beginnen. Een al voor de oorlog, in 1938 uitgegeven boek “Levend verleden door F.E. Farwerck (vooraanstaand NSB-er) lijdt aan

hetzelfde euvel, en genoemde boeken hebben alleen documentaire waarde door de goede foto’s, die er niet om liegen.

Naschrift

Nadere studie van bovenlichten in het land van Lochem blijft geboden, omdat er in algemene zin slechts tendentieuze literatuur over bestaat. Met passer, tekenstift, meetlat, guts en zaag werden er fraaie vlakversieringen gerealiseerd, die de invloed van de heersende stijlen tussen 1750 en 1900 verraden. Sinds 1970 zijn in Deventer en Almelo door kunstenaars en houtsnijders nieuwe bovenlichten ontworpen en toegepast, bij restauratiewerk en nieuwbouw. Ook in Lochem zou op dit terrein nog eer te behalen zijn!

Werkgroep “Oude Begraafplaats”

In 10 jaar is er veel werk verzet

Het Historisch Genootschap heeft een werkgroep “Oude Begraafplaats”, bestaande uit ca. 12 vrijwilligers. Zij werken eens per week een middag op de begraafplaats, voorzover men niet verhinderd is. Ze doen dit nu al weer 10 jaar, deels uit respect voor voorouders of hun nabestaanden. Ook is het een hobby. Leuk wat tuinieren in een prachtige omgeving. Je kunt het ook opvatten als een fitnessstraining. Het teamverband speelt ook een rol. Ieder heeft zich min of meer gespecialiseerd in zijn werkzaamheden en wil daarvan ook resultaat zien. Het belangrijkste van alles: het gebeurt onder deskundige en geïnspireerde leiding. En dan is het merkwaardig hoe snel men zich verbonden voelt met deze plek. De begraafplaats ligt er weer netjes bij. Best de moeite waard om eens een kijkje te komen nemen.

En misschien wilt u ook wel eens een handje helpen.

Voordat u het weet wordt u misschien wel lid van onze werkgroep, want enige versterking kunnen we goed gebruiken. Onze medewerkers worden ook steeds ouder.

Voor inlichtingen: Mw. C. Burggraaff, Tel. 0573-253441